

"Cum historia pro securitate!"

**SZEMERE BERTALAN
MAGYAR RENDVÉDELEM-TÖRTÉNELMI
TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG**

✉ : H-1037 Budapest, Haránt utca 12.

☎ : (+36/06-1) 250-6199 ; @ : paradi.jozsef@gmail.com

Web: <http://www.szbmrta.atw.hu>

A körlevelek megtalálhatók a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság honlapján

Tárgy: Folyóiratismertetés

**KÖRLEVÉL
(2018-275)**

Tisztelt Tagtársaim, Kedves Szimpatizánsok!

Ezúton tájékoztatlak Benneteket arról, hogy a *Honvédségi Szemle*, HU-ISSN 2060-1506 CXLV.évf. (2017) 6.sz. 2017 decemberében megjelent.

A szám hét rovatában (I. Haderőszervezés- és fejlesztés, II. Nemzetközi tevékenység, III. Vezetés és tevékenység, IV. Logisztika, V. Hadtörténelem, VI. Fórum, VII. Szemle) összesen 12 tanulmányt, valamint 13 nemzetközi katonai és haditechnikai hírt, továbbá két recenziót közöl:

Tartalom

HADERŐSZERVEZÉS, -FEJLESZTÉS

Pölöskei János Antal ezredes:

Az új kihívásokra új válaszok születnek – átfogó válság- és műveletkezelés a SHAPE-en 3

Farkas Sándor őrnagy:

A kifárasztó gerilla-hadviselési forma szakaszai 13

NEMZETKÖZI TEVÉKENYSÉG

Kovács Csaba ny. alezredes:

Huntington hagyatéka a szélsőséges iszlám mozgalmak, a terrorizmus és a tömeges migráció tükrében 25

Szénási Endre alezredes:

Az amerikai-orosz szembenállás néhány katonai konfliktus tükrében 39

VEZETÉS, FELKÉSZÍTÉS

Munk Sándor ny. ezredes – Ujj András ny. ezredes:

Az információmenedzsment helye, szerepe, keretei a Magyar Honvédségben 56

Szankai Krisztián százados:

Green-on-Blue – a belső támadások veszélyei és hosszú távú hatásai a műveletekre 74

Komjáthy Lajos József alezredes – Csengeri János főhadnagy:

A távirányított és pilóta nélküli repülőrendszerek alkalmazási lehetőségei a felkelők elleni műveletek során 81

Pákozdi Márta sz. őrnagy:

A hősiesség mint a bátorság egyik útja 93

LOGISZTIKA*Taksás Balázs főhadnagy:*A védelmi ipar és a katonai logisztika rejtett biztonsági kockázatai
napjaink globalizált világában 105*Szalkai Iván ny. orvos ezredes:*A krónikus stresszhelyzetben lévő állomány stressz-szintjének csökkentése
neurobiológiai megközelítésben 118**HADTÖRTÉNELEM***Krámlí Mihály:*

Az otrantói ütközet 128

FÓRUM*Lacsny Márton:*

Egy honvédelmi neveléssel foglalkozó szervezet fejlesztésének szempontjai 137

SZEMLE*Gál Csaba ny. mk. ezredes:*

Nemzetközi katonai és haditechnikai szemle 145

Harai Dénes ny. ezredes:

„A valóság partján / rózsaszín szemüveg nélkül” 152

HARAI Dénes a SZABÓ Tibor által „*Magyarország 2. világháborús katonai veszteségeiről másképpen.*” címmel készített — a Magyar Olaj- és Gázipari Múzeum gondozásával 2017-ben Zalaegerszegen kiadott — kötetet mutatja be könyvismertetőjében. A mű külön kitér a katonai veszteségek becsléseiben mutatkozó eltérések vizsgálatára. Az orvostudományok kandidátusa, szakorvos szerző a halálokokat az orvosi hivatás pontosságával rendszerezte. Ilyen tekintetben az alkotás minden bizonnyal SZABÓ A Ferenc (2015 †) prof. veszteségkutató nyomdokait követte. Különösen aktuálisnak tekinthető az objektív adatkezelést előtérbe helyező mű, ha figyelembe vesszük a különböző politikai preconcepcióktól terhelt veszteségszámításokat, melyek kapcsán viták is keletkeztek a forráskritikával élők és a források adatait az elképzeléseikhez igazító kutatók között.

Formabontó a BODA József — ISASZEGI János — PÓSÁN László et al. (szerk.) gondozásával 33 szerző által készített, 36 tanulmányt tartalmazó „*Őrzők vigyázatok a határra! Határvédelem, határőrizet, határvadások a középkortól napjainkig.*” című gyűjteményes kötet bemutatása, melyet 2017-ben a Zrínyi Kiadó jelentetett meg 910 oldal terjedelemmel. A kötethez ajánlást PINTÉR Sándor belügyminiszter, köszöntőt SIMICSKÓ István honvédelmi miniszter, előszót BAKONDI György a miniszterelnök belbiztonsági főtanácsadója, bevezetőt NOVÁKY Balázs ny.őr.altbgy. (a testület országos parancsnoka 1990-1999) írta. Szokatlan megoldás, hogy előszót és bevezetőt olyanok írtak a kötethez, akik nem tartoznak a szerzők közé. A hagyományainkat jobban tisztelő megoldás lett volna, ha több ajánlás, illetve köszöntő készült volna az előszó és bevezető helyett. Ettől eltekintve a *Honvédségi Szemle* szerkesztősége tekintélytisztelő módon dr. BAKONDI György, dr. PINTÉR Sándor és dr. SIMICSKÓ István ajánlása, köszöntése, illetve előszava kivonatát — az egyébként szűkszavúan, minden bizonnyal a szerkesztőség által létrehozott — recenzióhoz rendeltlen jelentette meg a szám hátsó borítója belső oldalán a bemutatott kötet elülső borítójának a fotója társaságában.

A gyűjteményes kötet tanulmányainak a szerzői döntő többségükben az általuk vizsgált témakör jeles kutatói. Ez alól a napjaink eseményeit feldolgozó alkotások jelentenek

kivétel, amelyekben a szerzők a többé-kevésbé a részvételükkel megvalósított eseményeket foglalták össze.

A könyv szerkesztői a tanulmányokat három csoportba rendezték. Az első csoportba — amely a „*Határvédelem és határőrizet a középkorban és a kora újkorban*” címet viseli a Római Birodalommal kezdődően a nevezetes európai határőrizeti formákat bemutató tanulmányokat soroltak a szerzők.

HATÁRVÉDELEM ÉS HATÁRŐRIZET A KÖZÉPKORBAN ÉS A KORA ÚJKORBAN	17
EGYETEMES TÖRTÉNELEM	19
<i>Forsiek Péter: A Római Birodalom és a Keletrómai Birodalom határvédelmi stratégiája</i>	21
<i>Gulyás Benec: Bizánc és a barbárok a 6. században – a Délnyugat-Krím példája</i>	37
<i>Katona Csete: Határvédő falak a korai középkorban</i>	61
<i>Bradács Gábor: Határőrgrófságok a Német-római Birodalomban (10–12. század)</i>	79
<i>Györkös Attila: A határvárak szerepe a francia monarchia megerősödésében (12–13. század)</i>	107
<i>Pósán László: A Wildnis, a természet alkotta fal – a középkori Poroszország déli és keleti határainak védelme</i>	119
<i>Hunyadi Zsolt: A johanniták szigeteinek védelme (1291–1523)</i>	141
<i>Schrek Katalin: Az Orosz Birodalom déli határvédelme a 18. század végén</i>	163

A „*Magyar történelem*” című csoportba a X. századtól kezdődően és a XVIII. századdal befejezően a magyar határőrizet történéseinek sarkalatos eseményeit, folyamatait, szervezeteit bemutató tanulmányok kerültek.

MAGYAR TÖRTÉNELEM	179
<i>Langó Péter: „Az ország határainak megállapítása.” A 10. századi Magyar Nagyfejedelemség határaitól a régészeti leletek tükrében</i>	181
<i>Veszprémy László: A német–magyar határ a 10–11. században</i>	215
<i>Katona-Kiss Atilla: Besenyő és oguz gregyvédők az Árpád-kori Magyarországon</i>	239
<i>B. Szabó János: A déli végék védelme a késő középkorban: a modellező kutatói gondolkodás a földrajzi viszonyok tükrében</i>	253
<i>Pósán László: A Német Lovagrend szerepe Magyarország déli határainak védelmében (1429–1435)</i>	263
<i>Birány Attila: A kereszténység védőbástya 1526 őszén</i>	293
<i>Domokos György: A törökellenes védelmi rendszer kiépítése a 16. század második felében</i>	319
<i>Sőfalvi András: Határvédelem a Székelyföldön Bethlen Gábor koráig</i>	337
<i>Sallai János: Határkitűzés és határvédelem (katonai határőrvidékek) a karlócai békeszerződés után</i>	359
<i>Czigány István: A 17. és 18. századi törökellenes védelmi rendszer</i>	373
<i>Lizár Balázs: Az erdélyi határőrvidék megszervezése, a határőrizet működése a 18. században</i>	403

Sajnálatos a fejezetcím, mivel a XVIII. századtól napjainkig terjedő időszak ugyanúgy nemzeti történelmünk része, mint a korábbi évszázadok.

A harmadik csoportba sorolt tanulmányok a „*Határőrizet, határrendészet (határvédelem, határvadászok) a 18. századtól napjainkig*” fejezetcímet kapták.

<i>Csikány Tamás: A székely határőrezetek, 1764–1851</i>	433
<i>Hermann Róbert: A katonai Határőrvidék 1848–1849-ben</i>	459
<i>Pundi József: A magyar határőrizet a kiegyezéstől a második világháború kitöréséig, 1867–1939</i>	481
<i>Illéfalvi Péter: A Magyar Királyi Honvédség határvadász-alakulatai, 1938–1945</i>	511
<i>Suba János: Határvédelem a második világháború időszakában, 1938–1944</i>	537
<i>Fürész Sándor: A határőrség megszervezése és működése, 1945–1956</i>	555
<i>Sallai János: Alkalmazható elektromos jelzőrendszer – a határőrizeti rendszer 1957–1989 között</i>	608
<i>Ritecz György: Határőrizet a rendszerváltástól napjainkig, 1990–2017</i>	643
<i>Kovács Gábor: A határvadász századok alkalmazása a határőrség kötelékében a schengeni csatlakozást megelőzően és azt követően</i>	675
<i>Boda József: A határőrség felderítőtevékenysége</i>	704
<i>Hegedűs László: Elhárító munka a határőrségnél, 1945–1998</i>	729
<i>Dunyai Ottó – Kónya József: A jelenlegi határvadászok toborzása és képzése</i>	769
<i>Szép László: A Magyar Honvédség részvétele Magyarország határőrizetének megerősítésében 2015-től napjainkig</i>	793
<i>Isaszegi János: A 21. század konfliktusai, háborúi és az évszázados rendezetlen határkérdések – Másnak is van Trianonja!</i>	803
<i>Béndeke József: Befejtés</i>	833
<i>Beregnyei József: Fontosabb (határőrizeti) alapfogalmak</i>	839
<i>Suba János: Limes – meta – confinia – határ</i>	858

E csoportban kapott helyet a kortárs határőrizetekből válogató nemzetközi kitekintés, a glosszrium, a határfogalom terminológiai alakulásával foglalkozó írás és a főszöveget záró befejezés.

A kötet befejező részében ISASZEGI János „*A 21. század konfliktusai, háborúi és az évszázados rendezetlen határkérdések. Másnak is van trianonja!*” címmel nemzetközi kitekintést nyújt, bár a cím megfogalmazása nem a leglényegszerencsésebb, hiszen a trianoni tragédia lényegétől elválaszthatatlan annak a mérete. Sajnálatos módon az érintett nemzetek között az elszenvedett károk tekintetében elsők vagyunk, mivel Magyarország területének 2/3-át lakosságának pedig mintegy 60 %-át csatolta el a trianoni békediktátum.

A tanulmányokat BÉNDEK József (a Határőrség országos parancsnoka 1999-2007) a Határőrség utolsó parancsnokának az írása zárja „*Befejezés*” címmel, melyben a testület azon időszakának az eredményeit és nehézségeit foglalta össze, amikor ő irányította a szervezetet, végezetül megköszönve a személyi állomány szolgálatellátását, a kötet létrehozóinak pedig az alkotómunkájukat.

A kötet jobb megértését segíti elő — BÉNDEK József írását követően — a BEREGNYEI József által „*Fontosabb (határőrizeti) alapfogalmak*.” címmel készített glosszrium. A témával a szerző évtizedek óta foglalkozik, a szakkifejezések témakörében önálló kötete is megjelent már. Sajnálatos, hogy a közölt válogatás döntően XIX-XXI. századi magyar határőrizet terminológiájára koncentrál. Érezhető a szakkifejezések olvasásakor, hogy a jelenlegi európai uniós terminológia idegen, vagy legalább is részlegesen eltérő a magyar kultúr-

környezetben, nemzeti történelmünk eseményeinek a hatására kialakult terminus technicus-tól. Minden bizonnyal ez az egyik, talán a legfontosabb oka annak, hogy a téma művelői között is eltérés tapasztalható a helyes szakkifejezések használatának a megítélése, illetve azok tartalmának a definiálása tekintetében. A XXI. századi magyar határőrizeti szakterminológia fejlődéséről nemigen beszélhetünk, hiszen az új kifejezések nem a magyar fejlődés eredményei, hanem idegen kultúrkörnyezetben kialakult terminológiák fordításai, tekintet nélkül a hazai szakkifejezésekre. A szószedet a figyelmes olvasóban egyértelműen felveti azt a gondolatot, hogy ideje volna a nyelvünket és fogalmi rendszerünket korcsosító, illetve a gyökereitől megfosztó módon átformálni szándékozó kifejezések helyett magyar gyökerű és képzésű terminológia kialakítása. Ez persze nem valósulhat meg úgy, hogy az idegen szóhasználatot, vagy annak értelmezés nélküli fordítását tekintik egyesek a fejlődés útjának. Az olyan „fejlődést” ugyanis, amely elhagyini igyekszik a magyar jelleget beolvasásnak nevezik.

Érdekes szerepet töltenek be a magyar határőrizet történetét feltáró alkotások sorában dr. SUBA János írásai. Az egyik „*Limes – meta – confina – határ*” című dolgozata a határőrzés történetébe aligha illeszthető, hiszen nem a határvonal őrzését, hanem a határt jelölő terminológia alakulását igyekszik nyomon követni. A szerző másik „*Határvédelem a második világháború időszakában 1938-1944.*” című dolgozatának a tárgya lényegében megegyezik ILLÉSFALVI Péter „*A Magyar Királyi Honvédség határvadász alakulatai 1938-1945.*” című művével. Nyilvánvalóan a két szerző alkotása elkülöníthető ugyan abban a tekintetben, hogy egyikőjük elsősorban a szervezetről, másikuk pedig főként az erődök témakörére koncentrált, bár így is derekas átfedés tapasztalható a két írásmű között.

Dr. SALLAI János is két tanulmánnyal szerepel ugyan a gyűjteményes kötetben, azonban a dolgozatainak a témái egyértelműen a magyar határőrizet történetének a témakörébe vágnak, illetve az általa készített írások tartalma nem fedi le más, a tanulmánykötetben publikált dolgozat tartalmát.

A tanulmányokat követő válogatott irodalomjegyzék alkalmatlan arra, hogy betöltse hivatását. Történelmi témáról lévén szó a levéltári gyűjtemények kihagyása erősen megkérdőjelezi a jegyzék indokoltságát. A válogatott irodalomjegyzék pedig jóformán semmire sem használható, mivel azoknak az irodalmaknak csupán egy része szerepel benne, amit a szerzők a dolgozatuk jegyzetapparátusaiban feltűntettek.

A szerzők jegyzetapparátusa az, amit az érdeklődő olvasónak érdemes áttekintenie. Összességében a szerzők többnyire korrekt módon hivatkoztak tanulmányaikban azokra az alkotókra is, akik a szerzők munkáját megelőzően már érdemi tartalmú műveket publikáltak a vizsgált témában. Ez is differenciált azonban. Például a pártállami határőrizet témakörének különböző időszakait feltáró dr. KESERŰ István (2004 †), dr. NAGY György (2013 †) és dr. NAGY József (2005 †) elhunyt kutatók műveire alig történt hivatkozás. Ugyancsak túlzottan szerény a szellemi alkotómunkától ma már visszavonult, azonban aktív időszakában derekas munkásságot létrehozó dr. GÁSPÁR László műveire való hivatkozás.

Hasznos lehet a földrajzi nevek mutatója. Segítségével könnyen visszakereshető az, hogy melyik szerző, mely műben és milyen összefüggésben használt egy földrajzi nevet.

Sajátságos a kötet végén a szerzők és lektorok felsorolásának a tartalma. Az alkotók neve mellett feltűntették a rendfokozatukat, amely irreleváns a témák bemutatása tekintetében ugyanakkor pedig elmaradt a tudományos fokozat jelölése, arról nem is beszélve, hogy

a tudományos fokozatszerző disszertációk témáinak a közlése hasznos lehetett volna a szerző témakörére vonatkozó tudományos reputáció ismertetése tekintetében. A Magyar Tudományos Művek Tárának a jóvoltából ma már könnyedén megtalálhatók az alkotók tudományometriai adatai, amelyet ugyancsak nélkülöz a szerzői jegyzék. Érthetetlen módon a kötet megjelenésének az időszakában a szerzőket foglalkoztató intézmények szerepelnek a jegyzékben, viszont azoknak a szellemi műhelyeknek a felsorolását, amelyekkel az alkotók valamilyen kapcsolatban állnak ugyancsak nélkülözi az alkotói jegyzék.

A kötetnek tehát akadnak — feltételezésem szerint elsősorban szemléletmódból fakadó — disszonanciái. Azonban ezekkel együtt is jól sikerült, tartalmas kötetnek tekinthető a mű, amely tartalmazza mindazon tudományos eredményeket, amelyet a kutatók a témában létrehoztak. Ezen ismereteket az olvasó számára a mű rendszerezett, olvasható formában közli. A könyv egyértelműen hiányt pótló alkotás, hiszen nemzeti rendvédelem-történetünk határőrizet-történeti szeletének komplex bemutatását ezideig nélkülözte a magyar könyvkiadás.

Figyelmetekbe ajánlom, hogy a kötet magyar határőrizet-történeti témájú tanulmányokat létrehozó 25 szerzője közül 4 alkotó — dr. FÓRIZS Sándor CSc., dr. PARÁDI József CSc., dr. SALLAI János Ph.D. és dr. SUBA János Ph.D. — a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság tagja. Érdekes jelenség, hogy közülük csupán PARÁDI József disszertációi tartoznak szorosan a magyar határőrizet-történet körébe:

- FÓRIZS Sándor: *A határőr magasabb egységek és a gépesített lövész magasabb egységek (dandár) együttműködése*. Hadtudományi egyetemi doktori disszertáció (ZMNE) Kézirat. Budapest, 1988. 90 p.

- Idem: *A határőr igazgatóság helye, szerepe, lehetséges feladatai rendkívüli állapotban a Magyar Köztársaság államhatára őrizetében és védelmében*. Kandidátusi értekezés (MTA). Kézirat. Budapest, 1994. 140 p.

- PARÁDI József: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914*. Bölcsészdoktori disszertáció (ELTE BTK). Kézirat. Budapest, 1985. 162 p.

- Idem: *A magyar állam határőrizete 1920-1941*. Kandidátusi értekezés (MTA). Kézirat. Budapest, 1990. 264 p. + 562 p. melléklet.

- SALLAI János: *Magyarország határai a térségeken a honfoglalástól 1947-ig*. Hadtudományi egyetemi doktori disszertáció. (ZMNE) Kézirat. Budapest, 1994.

- Idem: *Magyarország államhatárainak és a magyar etnikai határok történetének a kapcsolata*. Ph.D. disszertáció (DTE) Kézirat. Debrecen, 2002.

- SUBA János: *Magyarország határainak kitűzése és felmérése 1921-1925*. Bölcsészdoktori disszertáció. (ELTE-BTK) Kézirat. Budapest, 1996.

- Idem: *Magyarország államhatárainak változásai 1867-1945. A határmegállapító bizottságok működése Magyarországon a XIX-XX. században*. Ph.D. disszertáció (ELTE-BTK) Kézirat. Budapest, 2002.

A gyűjteményes kötetben a magyar határőrizet-történet témakörébe tartozóan publikált 24 tanulmány közül 5 alkotást tagtársaink készítettek:

- FÓRIZS Sándor: *A határőrzés megszervezése és működése 1945-1956*. 555-607.p.

- PARÁDI József: *A magyar határőrizet a kiegyezéstől a II. világháború kitöréséig 1867-1939*. 481-509.p.

- SALLAI János: Határkitűzés és határvédelem (katonai határőrvidék) a karlócai békeszerződés után. 359-371.p.
- Idem: aknazárból elektromos jelzőrendszer – a határőrizeti rendszer 1867-1989 között. 608-642.p.
- SUBA János: Határvédelem a II. világháború időszakában 1938-1944. 537-553.p.

A kötet nyugodt szívvel ajánlható nemzeti történelmünk határőrizeti részének története iránt érdeklődők számára.

Nemzeti rendvédelem-történetünk művelése érdekében kifejtett tevékenységekhez további sikereket kívánok!

Budapest, 2018. I. 31.

Dr. PARÁDI József
a társaság elnöke